

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:1686

av Stefan Jakobsson m.fl. (SD)

Friskolor och friskoleetableringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det måste finnas ett påvisbart behov av den utbildning som en ny friskola avser att ge, exempelvis en viss pedagogisk profil eller språkprofil, för att en friskola ska få starta, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lika villkor för fristående och kommunala skolor och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlighets- och sekretesslagen även ska gälla i skolor med enskild huvudman och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett kommunalt veto mot friskoleetableringar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud mot kommunala avknoppningar av skolor och förskolor och tillkännager detta för regeringen.

Regler för friskoleetablering

Sverigedemokraterna betonar valfrihet och inflytande för föräldrar och elever i den svenska skolan. Därför är vi i grunden positivt inställda till friskolereformen, inte minst då den kommit att leda till ett bredare utbud och till en ökad valfrihet. Vi måste dock vara medvetna om att friskolereformen även skapat problem – i vissa fall stora problem för enskilda kommuner.

Friskoleetablering i vissa kommuner eller områden med bristande elevunderlag och där kommunens skolverksamhet är kalibrerad efter elevunderlaget, riskerar att slå sönder den kommunala organisationen med skolor och skollokaler. Eftersom det är Skolinspektionen som beslutar huruvida en friskola ska få starta eller inte, är det ofta mycket svårt, om inte omöjligt, för en enskild kommun att skapa en långsiktig planering för kommunens skolverksamhet, vilket kan leda till ökade kommunala kostnader. Vidare riskerar kommunala skolor som bedöms som mycket bra – inte minst mindre landsbygdsskolor – att läggas ned om friskoleetableringarna blir för många, vilket ironiskt nog kan få följden att valfriheten minskar samtidigt som den kommunala servicen försämras.

Ytterligare ett problem i sammanhanget är att uppdragen skiljer sig åt för en kommunal skola och en friskola. Även om vi fick en ny skollag 2010, som bland annat innebär att skillnaderna mellan kommunala skolor och friskolor minskat, finns det fortfarande stora skillnader mellan dessa båda skolformer. En kommun har ett särskilt ansvar för att upprätthålla skolplikten, att ta hand om eleverna om en friskola går i konkurs, att ta hand om elever med särskilda behov, att ha ett uppföljningsansvar till dess att eleven fyller 20 år, att organisera fritidshem, att övergripande organisera skolan inom kommunens gränser, att fördela resurserna, se till att det finns skolor där människorna bor och så vidare. Detta innebär att en mer eller mindre oreglerad friskoleetablering kan göra situationen mycket svår för kommunerna.

Vi menar därför att det måste ställas större krav för att få starta friskolor än vad som är fallet i dag. Inte för att vi är emot friskolor som princip, utan för att vi måste börja se till helheten. Vi förordar därför ett system likt det finska, där det måste finnas ett påvisbart behov av den utbildning som en friskola avser att ge, till exempel en viss pedagogisk profil eller språkskola, för att en friskola ska få starta.

Lika villkor för skolor

Fristående gymnasieskolor har i dag möjlighet att begränsa mottagandet till en viss utbildning till att avse "elever som är i behov av särskilt stöd" och "vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för" (15 kap. 33 § skollagen). Denna möjlighet har sedan tidigare funnits för fristående grundskolor (10 kap. 35 § skollagen). Tanken är att fristående gymnasieskolor därmed "ska kunna specialisera vissa utbildningar för elever med exempelvis dyslexi, inlärningsproblem eller koncentrationssvårigheter".

Sverigedemokraterna menar att det i grunden är positivt att fristående skolor har möjlighet att arbeta med elever med särskilt behov av stöd. Det Sverigedemokraterna

vänder sig emot är att fristående och kommunala skolor inte verkar på lika villkor med nuvarande lag. Kommunerna har nämligen ingen möjlighet att begränsa mottagandet av elever till vissa grupper, utan måste erbjuda en skola för alla elever. Kommunala skolor är tvungna att anpassa undervisningen efter elevernas behov, detta för att inte exkludera någon elev från undervisningen. Lagen strider därför mot principen att fristående och kommunala skolor skall verka på lika villkor.

Sverigedemokraterna menar att utgångsläget måste vara att såväl fristående som kommunala skolor ska vara öppna för alla elever. Samtidigt ska en enskild skola – oavsett om skolan är fristående eller kommunal – ha möjlighet att skapa klasser eller skolor för exempelvis barn med särskilda behov. Dessa ska dock vara undantag från regeln, vilket innebär att den huvudman som vill skapa en sådan klass eller skola, och därmed begränsa mottagandet till vissa elevgrupper, ska vara tvungen att söka ett speciellt tillstånd hos Skolinspektionen. Denna princip ska gälla såväl grundskolor som gymnasieskolor, såväl fristående som kommunala skolor.

Offentlighetsprincipen i friskolor

För skolor som bedrivs i offentlig regi gäller den så kallade offentlighets- och sekretesslagen som trädde i kraft den 30 juni 2009. Det innebär bland annat att handlingar som kommer in till skolan, upprättas och förvaras på skolan, är allmänna handlingar. Dessa handlingar har alla rätt att ta del av så länge de inte innehåller sekretessbelagda uppgifter. Sekretessbelagda uppgifter får nämligen inte lämnas ut.

Huvudmän för fristående skolverksamhet, skolbarnsomsorg och förskoleverksamhet är däremot inga myndigheter och omfattas därför inte av offentlighets- och sekretesslagen. Det innebär att fristående skolor inte har någon skyldighet att lämna ut handlingar från verksamheten. Eftersom de fristående skolorna finansieras via skattemedel är detta inte rationellt eller logiskt. Dessutom bäddar detta för att de kommunala skolorna och de fristående skolorna inte verkar under jämlika förhållanden.

Vi menar att samma principer om offentlighet för handlingar rörande verksamheten ska gälla för alla skolformer. Den princip vi förordar är den offentlighetsprincip som nu gäller den kommunala skolan. Offentlighets- och sekretesslagen ska således gälla oavsett huvudman. Vi är väl medvetna om att en särskild utredare fått i uppdrag att lämna förslag om hur offentlighetsprincipen i praktiken ska kunna tillämpas även i de fristående skolorna, och ser fram emot ett skarpt förslag i frågan.

Införande av kommunalt veto

Sverigedemokraterna anser att friskolereformen fört många positiva saker med sig, inte minst genom att utbudet breddats och valfriheten ökat. Samtidigt ser vi att systemet med friskoleetableringar – som det ser ut idag – inte bara varit positivt. Det har vid ett antal tillfällen försvårat kommuners planering av sin organisation, med extra kostnader för kommuner och skattebetalare som följd.

För oss det framstår det exempelvis som väldigt orationellt att tillåta etablering av friskolor i områden där elevunderlaget är begränsat, och där det redan finns en väl fungerande kommunal skola. Effekten av en sådan etablering blir lätt att den kommunala skolan måste stänga, vilket innebär att den tänkta och utökade valfriheten för eleverna uteblir. Det enda som ökar är kostnaderna för den enskilda kommunen.

Samtidigt vill vi betona att Sverigedemokraterna i grunden är positivt inställda till friskolor och att vi inte vill omöjliggöra friskolors möjlighet till etablering. För att systemet kring friskolors etablering ska fungera bra, anser vi att ett nytt arbetssätt och nya regler måste till.

Sverigedemokraterna anser att skälen för att få etablering av friskola ska vara mer likt det system som gäller i Finland – där måste det finnas ett påvisbart behov av den utbildning som en friskola avser att ge, till exempel att den har en viss pedagogisk profil eller inriktning som språkskola för att få starta, eller som ersättning för en nedläggningshotad landsbygdsskola.

För att få starta en friskola idag krävs det en ansökan till Skolinspektionen. Detta tycker Sverigedemokraterna är bra då vi är för en ökad statlig styrning av skolan. Vi förordar därför att staten ska ta över det ansvar som kommunerna har för skolan idag.

Innan skolan har återförstatligats vill vi under en övergångsperiod ge kommunerna en bättre möjlighet än vad de har idag att påverka ansökningsprocessen om de anser att skäl för detta föreligger. Vi föreslår därför att kommunerna ges möjligheten att lägga in sitt veto vid ansökningar om etablering av en nya friskola, om kommunen inte anser att rätt kriterier är uppfyllda. En kommun ska däremot inte kunna säga nej av ideologiska skäl och den exakta formen hur ett sådant system ska utformas måste närmare utredas.

Förbud mot kommunala avknoppningar

Det finns sedan tidigare flera uppmärksammade exempel på att så kallade avknoppningar av den kommunala skolan skett där kommunala skolor och förskolor sålts till underpriser. Avknoppning som begrepp är något otydligt, men innebär på skolans område i korthet att en skola eller förskola överläts till personalen i ett riktat

erbjudande, utan konkurrens och utan transparens. Personalen driver den sedan vidare i samma lokaler, ofta med liten eller ingen förändring av själva skolverksamheten som sådan.

Exempel på detta är försäljningen av Tibble gymnasium i Täby, en skola med över 1 000 elever, som såldes för 9,2 miljoner kronor till Tibble Fristående Gymnasium. Företaget ägs av skolans rektor och en lärare. Inte nog med att skolan såldes till ett underpris långt under marknadsvärdet; den såldes trots omfattande protester från lärare, föräldrar och elever. En affär som dessutom förklarats olaglig av kammarrätten som menar att försäljningen strider mot kommunallagen. Ett annat exempel är när kommunledningen i Upplands Väsby valde att sälja tre skolor och tre förskolor till personalen i ett nybildat företag för rekordlåga 2,1 miljoner kronor.

Frågan om valfrihet och konkurrens får inte bli ett självändamål, vilket tycks vara fallet vid ovan nämnda avknoppningar. I stället borde mer fokus läggas på hur vi höjer den svenska skolans resultat och hur vi ökar likvärdigheten. Vidare menar vi att det inte bara är förkastligt att en kommun gynnar enskilda genom att sälja ut kommunal egendom till underpris utan upphandling, utan även orationellt och oetiskt. Vi menar därför att det i lag ska införas ett förbud mot så kallade kommunala avknoppningar.

Stefan Jakobsson (SD)

Robert Stenkvist (SD)

Carina Herrstedt (SD)